

TÜRK AKADEMİSYENLERİNE YÖNELİK NATO BİLGİLENDİRME PROGRAMI

30-31 Mart 2006, Brüksel *,**

GİRİŞ

NATO Kamu Diplomasisi Bölümü'nün (NATO Public Diplomacy Division) Türk akademisyenlerini NATO'nun gündemindeki güvenlik meseleleri konusunda bilgilendirmek ve aynı zamanda Türk akademisyenlerin görüşlerini almak amacıyla düzenlemiş olduğu "NATO Bilgilendirme Programı" (NATO Information Programme), 30-31 Mart 2006 tarihleri arasında Belçika'nın Brüksel kentindeki NATO Karargahında yapılmıştır. Bu yazı, program kapsamında verilen brifinglerde tutulan notlardan derlenmiştir.

STEFANIE BABST: NATO Kamu Diplomasisi Bölümü Başkanı

28-29 Kasım 2006'da gerçekleşecek olan NATO'nun Riga zirvesinin gündemindeki konularla ilgili olarak bir brifing veren Babst, NATO'nun Riga Zirvesi'nin bir dönüşüm (transformation) zirvesi olacağını ve zirvenin özellikle NATO'nun askeri dönüşüm süreci üzerine yoğunlaşacağını belirtmiştir. Babst, NATO'nun operasyonel gündeminin genişlediğine değindikten sonra bu genişlemenin askeri dönüşüme ve askeri kanatta yeni inisiyatiflere ihtiyacı artırdığını ve Riga Zirvesinde iki meselenin gündemin tepesinde olduğunu vurgulamıştır. Bunlardan biri NATO Mukabele Gücü (NATO Response Force), diğeri ise askeri dönüşüm paketinin hazırlanmasıdır. Babst'e göre NATO Mukabele Gücü, NATO'nun askeri dönüşümünün köprübaşısıdır ve Riga Zirvesinde gündemin en tepesinde yer alacaktır. İkinci mesele olan askeri dönüşüm paketinin hazırlanmasında, mali katkıların ve kuvvet oluşturma (Force generation) sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca Babst, kullanılabilir kuvvetlerin (usable forces) bir araya getirilmesi konusunda siyasi iradenin oluşturulmasının, askeri dönüşüm paketinin önemli parçalarından biri olduğuna dikkat çekmiştir. Daha fazla kullanılabilir kuvvete ihtiyaç olduğunu ve Riga zirvesinde NATO'nun,

---

* ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi Taylan Özgür KAYA tarafından, 30-31 Mart 2006 tarihleri arasında Belçika'nın Brüksel kentindeki NATO Karargahında düzenlenen "Türk Akademisyenlerine yönelik NATO Bilgilendirme Programı" çerçevesinde verilen brifing notlarından derlenmiştir.

** Yazarın notu: Bu programı hazırlayan ve Türk akademisyenlere böyle bir imkan sunan NATO Kamu Diplomasisi Bölümü'ne ve NATO Kamu Diplomasisi Bölümü'nden Yeter Yaman-NAUCODIE'ye teşekkür ederim.

üyelerinden ulusal askeri kuvvetlerini daha kullanılabilir hale getirmeleri için yeniden yapılandırmalarını isteyeceğini vurgulayan Babst, ortak silahlanma projelerinin gerekliliğini de işaret etmiştir.

Riga zirvesinin gündeminde olan üç siyasi meseleyi Babst, NATO Stratejisi'nin siyasi kanadı olarak adlandırmıştır. Bunlardan ilki ortaklık meselesidir; Babst'a göre NATO'nun ortaklık düzenlemeleri geliştirilmelidir ve mevcut ortaklıklara yönelik en iyi yapının geliştirilmesine ve daha iyi bir ortaklık için Tailored-impulse'a ihtiyaç vardır. Ayrıca Babst, dünyanın diğer tarafında yer alan ve NATO ile işbirliği yapmak isteyen Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ortaklarla kurumsal bağlar kurulmasının ikinci siyasi mesele olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca ABD'nin ortaklığın genişletilmesini savunduğunu Fransa'nın ise buna karşı olduğunu belirten Babst, Riga zirvesinde küresel ortaklıklar kurulması konusunun tartışılacağını ancak, bu konuda üyeler arasında bir uzlaşmaya varmanın zor olacağını söylemiştir. Zirvedeki üçüncü siyasi mesele ise diğer uluslararası örgütlerle kurumsal bağların kurulmasıdır. Babst, NATO ve Birleşmiş Milletler arasında bir Siyasi Çerçeve Dokümanına (Political Framework Document), ayrıca NATO ve Birleşmiş Milletler arasında da dört konuda işbirliğine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bu konular: Terörizm, barışı koruma, güvenlikle ilgili diğer küresel meseleler ve operasyonların siyasi ortamıdır. NATO, hükümet dışı örgütlerle işbirliğine çok önem vermektedir ve bu örgütlerle operasyonel planlama, konuşlandırma ve operasyon sahasında daha sistematik işbirliği NATO'nun gündeminde.

Babst'a göre Riga zirvesi, genişleme öncesi bir zirveye dönüşebilecektir; zira genişleme, Riga zirvesinin gündemindeki konulardan biridir. Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya Cumhuriyeti'nin genişleme için sırada beklediğini ifade eden Babst, Ukrayna ve Gürcistan'ın da zirveden genişleme konusunda siyasi bir işaret beklemediklerine değinmiştir. Ayrıca Babst, bu ülkelerle ilgili değerlendirmelerinde, Arnavutluk'un siyasi sorunları nedeniyle genişlemeye daha hazır olmadığını; Hırvatistan'ın AB'den genişleme konusunda bir davet almasına rağmen NATO'dan böyle bir davet alıp alamayacağını şüpheli olduğunu belirtmiştir. Ukrayna'nın NATO ile farklı bir ortaklığı olduğunu ve bu nedenle Kiev'e önemli bir siyasi işaret verme konusunda NATO'da siyasi bir istek olduğunu ifade eden Babst, Gürcistan'ın NATO üyesi olmayı çok istediğini ve bu nedenle Gürcistan'ı üyelik yolunda tutmak için Üyelik Eylem Planına (Membership Action Plan) dahil edilebileceğini vurgulamıştır.

NATO-AB ilişkileri konusunda sorulan bir soruyu ise Babst, Balkanlar'da operasyon sahasında NATO-AB arasında iyi bir işbirliği olduğunu; NATO-AB arasında siyasi bir diyaloga ihtiyaç duyulduğunu; Afganistan ve terörizm gibi meselelerin NATO ve AB arasında tartışılması gerektiğini ancak, AB'nin bu tip konuları NATO ile tartışmaktan kaçındığını ve NATO-AB arasında büyükelçiler seviyesinde yapılan görüşmelerde

gerçek ve anlamlı bir diyalogun kurulamadığını belirterek cevaplamıştır. Diğer yandan Babst, AB'nin Politika ve Güvenlik Komitesi ve NATO'nun Kuzey Atlantik Konseyi arasında anlamlı bir diyalogun olmadığına ve ikisinin temsilcileri arasında yapılan toplantıların genelde 30 dakikadan fazla sürmediğine dikkat çekmiştir. Babst, bundan AB'yi sorumlu tutarak, AB'nin NATO ile tartışılacak konuları fazla genişletmek istemediğini ve ayrıca NATO ve AB'nin rakip değil birbirlerini tamamlayan kurumlar olduğunu iddia etmiştir.

Babst, Karadeniz ve NATO ile ilgili olarak sorulan bir soruya verdiği cevapta Romanya'nın, NATO'nun Karadeniz Bölgesi ile ilgili bir politika geliştirmesi konusunda bastırıldığını ancak, Karadeniz bölgesi ile ilgili olarak NATO'nun herhangi bir pozisyon veya politika belirlemediğini ifade etmiştir.

Babst, yeni üyelerin uyum süreci ile ilgili olarak da, bu üyelerin yüksek derecede motivasyona sahip olduklarını ve NATO'ya canlılık getirdiklerini; ayrıca öneriler getirme konusunda eski üyelere nazaran daha faal olduklarını ve NATO'ya çok daha fazla kendilerini adadıklarını; uyum süreçleri ile ilgili olarak da, bütünleşmelerinin askeri kanadının daha henüz devam etmekte olduğunu ve silahlı kuvvetlerini yeniden düzenlemeleri konusunda cesaretlendirilmeleri gerektiğini vurgulamıştır.

ALEXANDROS PAPAIOANNOU: NATO Genel Sekreterlik Dairesi Özel Kalemi Politika Planlama Bölümü Politika Planlama Danışmanı

NATO'nun mevcut operasyonları hakkında bir brifing veren Papaioannou, 11 Eylül sonrasında NATO'nun Akdeniz'de yürüttüğü terörizme karşı bir operasyon olan ve teröristlere deniz yoluyla mühimmat taşınmasını önleme amacıyla olan Active Endeavour operasyonuna değinmiştir. Bunun yanında Papaioannou, NATO'nun Afganistan'da yürüttüğü Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (ISAF) geleneksel Avrupa-Atlantik alanının dışında bir operasyon (out-of-area operation: alan-dışı operasyon) olduğunu belirtmiş ve NATO'nun ISAF'ı aşamalı olarak bütün Afganistan'a yaymak amacıyla olduğunu vurgulamıştır. ISAF şu anda ülkenin kuzeyinde faaliyet göstermektedir ve NATO zamanla ISAF'ın faaliyet alanını aşamalı olarak ülkenin doğusuna, güney ve batısına genişletmeyi planlamaktadır. Papaioannou'ya göre Riga zirvesinde ISAF'ın faaliyet alanını ülkenin güney ve batısına genişletme konusunda bir anlaşmaya varılacağı beklenmektedir.

Papaioannou, Irak ile ilgili olarak burada NATO bayrağı altında herhangi bir gücün olmadığını ve NATO'nun Irak'ta yeni güvenlik kuvvetlerinin oluşturulmasında bir rol oynamak istediğini vurgulamıştır. Papaioannou, Irak'ta NATO Eğitim Misyonunun faaliyette olduğunu söyleyerek bu misyonun, Irak dışında Irak güvenlik güçlerini eğitme görevini

yerine getirdiğini, buna karşın NATO'nun Irak'ta barışı koruma rolünü üstlenmeyeceğini de ifade etmiştir.

Papaioannou, NATO'nun Afrika Birliği'nin talebi ile Darfur'da bir misyon kurduğunu ve bu misyonun Afrika Birliği'ne lojistik destek sağladığını, hava taşıma görevini yerine getirdiğini işaret etmiştir. Ayrıca Papaioannou, NATO'nun deprem sonrasında Pakistan'a mukabele gücü konuşlandırıldığını ve aynı zamanda NATO'nun Katrina Kasırgası sonrasında ABD'ye yardımda bulunduğunu ifade ederek NATO'nun insani operasyonlarına da dikkat çekmiştir.

Diğer yandan Papaioannou konuşmasında, NATO'nun operasyonlarının doğasının 1995'ten beri değişmekte olduğunu; geleneksel askeri güçlerin yeni misyonlar için yeterince eğitilmediklerini; askeri operasyonların, geleneksel barışı koruma operasyonlarından istikrar operasyonları ve yeniden yapılandırma operasyonlarına doğru bir değişim gösterdiğini belirtmiştir.

NATO'nun dünyanın değişik yerlerindeki krizlere müdahalesinin NATO'nun odağını kaybetmesine neden olacağına dikkat çeken Papaioannou, NATO'nun Birleşmiş Milletler olmadığını ve sadece kendi üyelerinden birinin veya birkaçının toprak bütünlüğü ve güvenliği tehdit altında olduğunda bu tehdidi önlemek için müdahale etmesi gerektiğini önemle vurgulamıştır.

AHMET GÜN: *Savunma Politikası ve Planlama Direktörlüğü Savunma Politikası Dairesi Başkanı*

NATO'nun Terörle Mücadeledeki Rolü ve NATO-AB İlişkileri hakkında bir brifing veren Gün, öncelikle NATO-AB ilişkilerinin iki temel sürece dayandığını ifade etmiştir. Bunlardan biri NATO'nun dönüşüm süreci, diğeri de AB bütünleşme sürecidir. NATO-AB işbirliği düzenlemeleri Berlin-artı çerçevesinde yürütülmekte ve bu düzenlemelerin operasyonel planlama desteği, AB'nin NATO'nun komuta kontrol imkanlarından yararlanabilmesine, NATO ortak mülkiyetindeki uçakların AB tarafından kullanılabilmesine ve NATO'nun AB'ye savunma planlamasında yardım etmesine dayanmaktadır. Ancak Gün, Babst'ın da değindiği gibi NATO ve AB arasındaki işbirliğinin iyi yürümediği tespitinde bulunmuştur.

Terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması ve bunların yarattığı tehdit ve risklerin NATO'yu gerekli kıldığına ve terörizmle mücadelede NATO'nun önemli bir rol oynadığına değinen Gün'e göre NATO'nun terörizmle mücadelesinde askeri boyut ön plana çıkmaktadır. NATO terörizmle mücadeleyi Akdeniz'de Active Endeavour operasyonu ile Afganistan'da ise ISAF ile yürütmektedir.

Gün, bir soru üzerine Orta Doğu'ya NATO'nun müdahale etmesinden yana olduğunu, NATO'nun askeri kapasitesinin Orta Doğu'ya müdahale etmek için yeterli olduğunu ve yine yüksek yoğunluklu barış tesis etme operasyonlarındaki tecrübesi nedeniyle bu bölgede barışı korumak açısından NATO'nun en uygun örgüt olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Filistin-İsrail sorunu makul bir duruma geldiğinde ve kuvvet konuşlandırmak gerektiğinde buna en uygun örgütün yine NATO olduğunu ifade eden Gün, bir öngöründe bulunarak 15 yıl sonra NATO'nun Orta Doğu'ya müdahale edeceğini ve etmesi gerektiğini belirtmiştir.

NATO'nun Avrupa'da özellikle Balkanlar'daki görevini tamamladığını, şu anki birinci önceliğinin Afganistan olduğunu ve Afganistan'dan sonra yüzünü Orta Doğu'ya çevireceğini de ifade eden Gün, Afganistan ve Orta Doğu sorun alanlarının NATO'nun müdahale alanına girdiğini de önemle vurgulamıştır.

ÜMİT PAMİR: *Türkiye'nin NATO nezdindeki Daimi Temsilcisi*

Büyükelçi Ümit Pamir, Türk akademisyenleri kabulünde NATO'nun, ortak savunmadan (collective defence) işbirliğine dayalı bir güvenlik anlayışına (cooperative security) doğru gelişme gösteren bir örgüt olduğunu belirterek, NATO ve Karadeniz ile ilgili olarak sorulan bir soruya, ABD'nin küresel bir güç olarak her sepette yumurtası olmasını istediğine, ayrıca bölgedeki önemli enerji kaynakları nedeniyle Kafkaslar ve Orta Asya'yı Rusya'nın arka bahçesi olarak görmek istemediğine ve bu nedenle Karadeniz'de söz sahibi olmak istediğine değinmiştir. Ancak, Karadeniz'de ABD ve Türkiye arasında bir çıkar çatışmasının olmadığını vurgulayan Pamir'e göre asıl mesele, Romanya ve Bulgaristan'ın çok fazla Amerikancı davranarak Active Endeavour Operasyonunu Karadeniz'e uzatma isteğidir. Pamir'e göre Batı'nın demokrasi ve saydamlık gibi yumuşak güvenlik (soft security) kavramlarının Karadeniz'e uzanmasını Türkiye de istemektedir. Ancak Türkiye, Karadeniz'de yumuşak güvenliğin ilk önce bölge ülkelerinin taraf olduğu Karadeniz Uyum Operasyonu (Black Sea Harmony) ve Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) gibi bölgesel inisiyatiflerle sağlanmasını savunmaktadır. Pamir bu konuda ABD'nin de Türkiye'ye hak verdiğini söylemiştir.

Pamir, NATO ve Irak ile ilgili olarak sorulan bir soruya cevap olarak üye ülkelerin NATO'nun Irak'a girmesini istemediğini ve NATO'nun da Irak'a girerek imajını bozmak istemediğini ifade etmiştir. Diğer yandan NATO'nun Irak'a girmesini istemeyen ancak, istikrarsız bir Irak'tan da rahatsız olan Türkiye, Irak'taki NATO Eğitim Misyonuna, Irak güvenlik güçlerini Türkiye'de eğiterek katkıda bulunmaktadır.

Pamir, Türkiye'nin NATO operasyonlarının askeri boyutuna kendi gücüyle orantılı olarak katkıda bulunduğunu ancak Türkiye'nin barışı koruma

(peacekeeping) ve kurum oluşturma (institution building) operasyonlarına daha fazla katkıda bulunması gerektiğini savunmuştur. Bunun Türkiye'nin profiline olumlu katkılar yapacağını iddia eden Pamir, ayrıca Türkiye'nin yumuşak güvenlik alanlarına daha fazla katkıda bulunması gerektiğine son olarak, Türkiye'nin sivil diplomasiye ve uluslararası örgütler içinde çok taraflı diplomasiye daha fazla önem vermesi gerektiğine değinmiştir.

SONUÇ

Yukarıda özetle sunulan görüşler doğrultusunda NATO'nun, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği tehdidine karşı geleneksel bir ortak savunma örgütü iken Soğuk Savaşın bitiminden bu yana geçen dönemde kendini yenileyerek işbirliğine dayalı güvenlik ve kapsamlı güvenlik kavramlarını benimseyen ve askeri olduğu kadar sivil operasyonları da yürütme kapasitesine sahip bir örgüt durumuna geldiği saptanmaktadır. Bunun yanında NATO, askeri yeteneklerini yeni risk ve tehditlere uygun olarak dönüştürmekte, geleneksel Avrupa-Atlantik bölgesinin dışında Afganistan gibi yeni risk ve tehdit bölgelerine de müdahale etmektedir. Ayrıca örgüt, dünyanın değişik bölgelerindeki ülkelerle ve Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve AB gibi örgütlerle uluslararası alanda barış, istikrar ve güvenliğin korunmasında işbirliği arayışındadır. Ayrıca NATO, Soğuk Savaş sonrasında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini içine alan genişleme süreciyle barış, güvenlik ve istikrar alanını genişletme amacıyla olan; Soğuk Savaş ve 11 Eylül terörist saldırıları sonrası dönemde değişen güvenlik ortamına uyum sağlamak ve bu yeni dönemde ortaya çıkan küresel terör gibi tehdit ve risklere cevap verebilmek amacıyla dönüşüm içinde olan bir örgüttür.